

Ochrana hnízd motáka lužního (*Circus pygargus*) na Vysočině 2016

Ivan Kunstmüller, Tomáš Skříček, Vojtěch Kodet

říjen 2016

Ochrana hnízd motáka lužního (*Circus pygargus*) na Vysočině 2016

Ivan Kunstmüller, Tomáš Skříček, Vojtěch Kodet

říjen 2016

Obsah

Úvod	3
Metodika	3
Výsledky	3
Zhodnocení přínosu projektu	4
Literatura	5
Fotodokumentace	6

Tento projekt (č. 151636) byl v roce 2016 částečně finančně podpořen programem Ochrana biodiverzity, což je národní program Českého svazu ochránců přírody financovaný Ministerstvem životního prostředí ČR a státním podnikem Lesy České republiky. Děkujeme.

Úvod

Moták lužní (*Circus pygargus*) je v České republice legislativně chráněn jako silně ohrožený druh. Úspěšnost jeho hnízdění však závisí na ochranných opatřeních, neboť hnízdí nejčastěji na zemědělských pozemcích (KUNSTMÜLLER & KODET 2008). Například na Českomoravské vrchovině, kde je jeho největší hnízdní subpopulace v ČR, by byla bez aktivní ochrany vyvedena mláďata jen na 20 - 30 % hnízd, ale díky individuální ochraně jeho hnízd bývají mláďata vyváděna na 50 - 70 % hnízd. Ochrana hnízd na zemědělských pozemcích se provádí buď pomocí oplůtků nebo ponecháním dostatečně nesečené či nesklizené plochy kolem hnízda.

Moták lužní patří v ČR k vzácně hnízdicím druhům dravců. Početnost hnízdicích párů motáka lužního byla v ČR odhadována koncem minulého století na 20 – 40 párů (DANKO et al. 1994) a v letech 2001 – 2003 na 80 – 120 párů (ŠTASTNÝ et al. 2006). První prokázané hnízdění na Vysočině bylo zjištěno v roce 1994 u Hostákova, okres Třebíč (KUNSTMÜLLER 1996) a až do roku 2000 hnízdil v kraji nepravidelně a velice vzácně. Od roku 2001 bylo prokázané první hnízdění na Jihlavsku u Knínic a od tohoto období již v Kraji Vysočina hnízdí pravidelně s výrazným populačním nárůstem do roku 2007 (KUNSTMÜLLER 2004, KUNSTMÜLLER & KODET 2005, KUNSTMÜLLER et al. 2007). V posledních letech došlo na Vysočině již ke stabilizaci hnízdní populace (KUNSTMÜLLER 2013abc).

Metodika

Zájmovou oblastí byl Kraj Vysočina. V jarním období byly vyhledávány plochy, kde prováděli motáci lužní své svatební lety. Na těchto plochách bylo sledováno chování hnízdního páru (kam zanáší hnízdní materiál, kam nosí samec potravu samici sedící na hnízdě), za účelem vytipování umístění hnízda, abychom mohli zajistit jeho ochranu. Na zemědělských pozemcích v době sklizně obilovin byla mláďata většinou krátce před vyvedením. Prioritou byla snaha domluvit posunutí sklizně, jinak probíhala přímá ochrana hnízd instalováním oplůtků. Ve vojtěškách byla nutnost instalovat oplůtky vždy, neboť na těchto plochách probíhá sklizeň vícekrát do roka. Oplůtky byly instalovány až v době mláďat. Některá hnízda byla neúspěšná z důvodu predace snůšek, kdy ještě nelze oplůtky instalovat, aniž by hrozilo opuštění hnízda. V letošním roce nebyly žádné oplůtky instalovány na neobhospodařovaných plochách.

Výsledky

Při dohledávání a ochraně ohrožených hnízd motáka lužního na Vysočině bylo od května do srpna věnováno práci v terénu přes 1000 hodin. U každého zjištěného hnízdního výskytu bylo dohledáváno hnízdo, aby bylo zjištěno, zda a jakou vyžaduje ochranu, což záleželo zejména na pěstované plodině. Průběh polních prací byl konzultován s hospodařícími zemědělci a zejména v obilovinách musel být sledován průběh žní, zda stihnou ptáci vyhnízdit či nikoliv a zda bude potřeba zajistit jejich obsečení. Zjištěné výsledky byly zadány do Nálezové databáze ochrany přírody.

Počet hnízdních párů:

Byl zaznamenán výskyt **75 hnízdních párů**, přičemž se podařilo dohledat **49 hnízd**. Z toho byla:

- 6 hnízdům poskytnuta přímá ochrana (12,24 %, n = 49 hnízd);
- 5 hnízd s poskytnutou ochranou bylo nakonec úspěšných (83,3 %, n = 6 hnízd);
- pouze 20 hnízd bylo celkově úspěšných (40,8 %, n = 49 hnízd), z toho 5 chráněných hnízd (25 %, n = 20) a 15 nechráněných hnízd (75 %, n = 20).

Reprodukční úspěšnost:

Na 49 nalezených hnízdech bylo vyvedeno 79 mláďat (průměr 1,6 mládě na hnízdo).

Z 20 úspěšných hnízd bylo vyvedeno 79 mláďat (průměr 3,95 mláďat na jedno úspěšné hnízdo).

Z 5 úspěšných hnízd s poskytnutou přímou ochranou bylo vyvedeno 20 mláďat (4,0 mláďata na hnízdo; 25,3 % všech vyvedených mláďat).

Ochranná opatření:

Hnízdům v obilovinách, která byla ohrožena predací či vysečením při sklizni, byla z naší strany poskytována ochrana. Ohrožená hnízda s mláďaty byla v období přítomnosti již vylíhlých mláďat oplocena dřevěnými plůtky s drátěným pletivem o rozměrech 2 x 2 m, výška oplůtky byla 100 cm. Tyto ochranné plůtky byly v průběhu žní obsečeny a ponechány na pozemku až do vzletnosti mláďat. Tímto způsobem jsme chtěli zamezit odrostlým mláďatům, ale ještě nevzletným, opuštění hnízda do jeho širšího okolí v obilovinách, kde by byla při žatvě projíždějící zemědělskou technikou usmrcena. Významným problémem je predace snůšek v neobhospodařovaných porostech (většinou na mokřadních loukách), které bude zapotřebí v následujících letech věnovat větší pozornost.

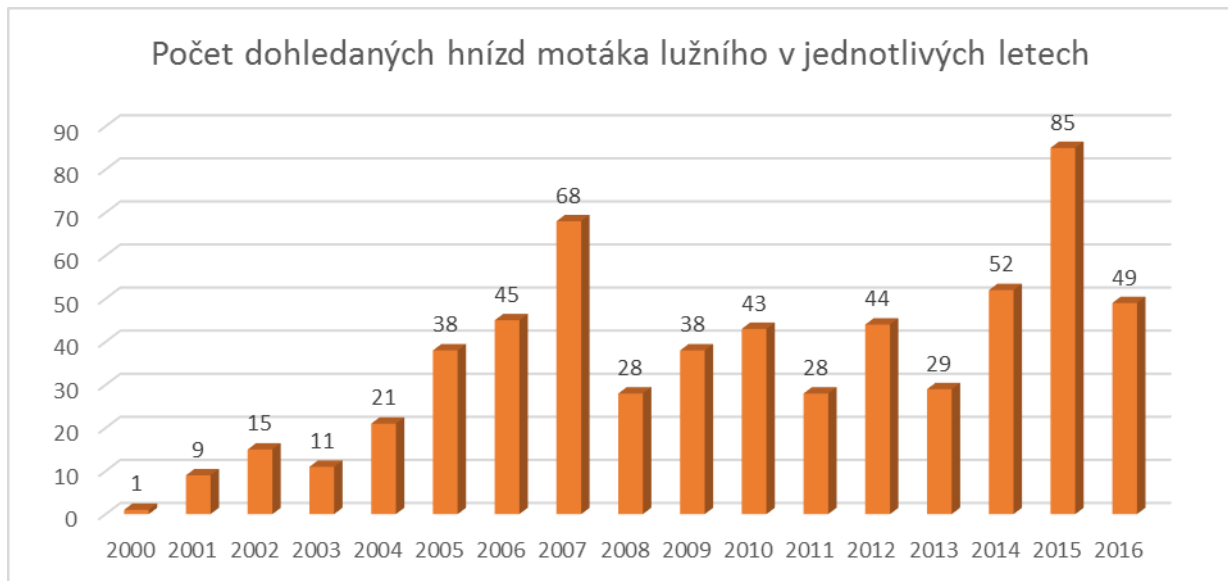
Tabulka 1: Souhrnný přehled hnízdění a ochrany motáka lužního v Kraji Vysočina v roce 2016.

Umístění hnízda	pšenice	ječmen	vojtěška	mokřady	celkem
Počet hnízd	28	5	2	14	49
Chráněná hnízda	2	3	1		6
Způsob ochrany	oplocení	oplocení	oplocení		
Úspěšných hnízd	13	3	1	3	20

Zhodnocení přínosu projektu

Projekt přispívá k ochraně silně ohroženého motáka lužního, který je ohrožován mimo jiné i zemědělskými pracemi. U každého dohledaného hnízda byla zhodnocena míra ohrožení zemědělskými pracemi a podle toho byla prováděna ochranná opatření. Díky několikaletým ochranným aktivitám na Vysočině ve prospěch motáků lužních přispíváme k existenci nejpočetnější subpopulace v rámci České republiky, jak dokládají počty dohledaných hnízd v letech 2000 - 2016, viz graf 1.

Graf 1: Počty dohledaných hnízd motáka lužního na Vysočině v letech 2000 - 2016.

V letech 2008 - 2016 bylo z celkových 396 dohledaných hnízd 207 úspěšných. Z těchto úspěšných hnízd byla 113 hnízdům (54,6 %, n = 207) poskytnuta přímá ochrana z naší strany. Celková hnízdní úspěšnost všech zjištěných hnízd (chráněných i nechráněných) byla 52,3 % (n = 396). U nechráněných hnízd bylo úspěšných 94 hnízd z 283, což představuje hnízdní úspěšnost nechráněných hnízd pouze 33,2 % (n = 283).

Literatura

- DANKO Š. (ed.) 1994: Stav poznatků o početnosti hnízdních populací dravců (*Falconiformes*) a sov (*Strigiformes*) v České a Slovenské republice k roku 1990 a jejich populační trend v letech 1970–1990. – Buteo 6: 1–89
- KUNSTMÜLLER I., 1996: Moták lužní (*Circus pygargus*) vyháněl na Českomoravské vysočině. – Buteo 8: 147–149
- KUNSTMÜLLER I., 2004: Nárůst hnízdní populace a prokázaná hnízdní motáka lužního (*Circus pygargus*) v kraji Vysočina v letech 1988-2003. Crex – Zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO 23-24: 44-56
- KUNSTMÜLLER I. & KODET V. 2005: Ptáci Českomoravské vysočiny. – ČSOP Jihlava a Muzeum Vysočiny Jihlava.
- KUNSTMÜLLER I., SKŘÍČEK T. & HOBZA P., 2007: Populační dynamika a hnízdní úspěšnost motáka lužního (*Circus pygargus*) v kraji Vysočina. – Crex 27: 138-149.
- KUNSTMÜLLER I. & KODET V. 2008: Ochrana hnízd motáka lužního (*Circus pygargus*) v kraji Vysočina v roce 2007. – Crex 28: 42-56.
- KUNSTMÜLLER I. 2011a: Variabilita v zakládání, délce inkubace a velikosti snůšek motáka lužního (*Circus pygargus*) v jižní oblasti České republiky. – Tichodroma 25: 2-19.
- KUNSTMÜLLER I. 2013b: Hnízdní ekologie motáka lužního (*Circus pygargus*) v závislosti na hnízdním prostředí. – Tichodroma 25: 20-36.
- KUNSTMÜLLER I. 2013c: Hnízdní biotopy motáka lužního (*Circus pygargus*) na Českomoravské vrchovině. – Sluka 9: 7-36.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K., 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001 až 2003. – Aventinum, Praha.

Fotodokumentace

Foto Ivan Kunstmüller

Hnízdo se snůškou motáka lužního v pšenici u Rokytnice nad Rokytnou (okr. Třebíč), 12.6.2016.

Oplocené hnízdo motáka lužního ve vojtěšce u Rokytnice nad Rokytnou (okr. Třebíč), 12.6.2016.

Mláďta motáka lužního na oploceném hnízdě ve vojtěšce u Rokytnice nad Rokytnou (okr. Třebíč), 18.7.2016.

Oplocování hnízda motáka lužního v ječmeni u Valče (okr. Třebíč), 4.7.2016.

Oplocené hnízdo motáka lužního v ječmeni u Valče (okr. Třebíč), 16.7.2016.

Mláďta motáka lužního na oploceném hnízdě v ječmeni u Valče (okr. Třebíč), 16.7.2016.

